

Varianta 70 O scrisoare pierduta de I. L. Caragiale

III. 69 si 70 (particularitățile de construcție a unui personaj dintr-o comedie de I. L. Caragiale)

Reprezentată pe scenă în 1884, comedia „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale este a treia dintre cele patru scrise de autor, o capodoperă a genului dramatic. Opera literară „O scrisoare pierdută” este o comedie de moravuri, în care sunt satirizate aspecte ale societății contemporane autorului, fiind inspirată din farsa electorală din anul 1883.

Comedia este o specie a genului dramatic, care stârnește râsul prin surprinderea unor moravuri, a unor tipuri umane sau a unor situații neașteptate, cu un final fericit. Conflictul comic este realizat prin contrastul dintre aparență și esență. Încadrându-se în categoria comediilor de moravuri, prin satirizarea unor defecte omenești, piesa prezintă aspecte din viața politică și de familie a unor reprezentanți corupți ai politicianismului românesc.

Ca specie a genului dramatic, comedia este destinată reprezentării scenice, dovadă fiind lista cu Persoanele de la începutul piesei și indicațiile scenice, singurele intervenții directe ale autorului în piesă. Textul dramatic este structurat în patru acte alcătuite din scene, fiind construit sub forma schimbului de replici între personaje. Pretinsa luptă pentru putere politică se realizează, de fapt, prin lupta de culise, având ca instrument al șantajului politic „o scrisoare pierdută” – pretextul dramatic al comediei.

Acțiunea comediei este plasată „în capitala unui județ de munte, în zilele noastre”, adică la sfârșitul secolului al XIX-lea, în perioada campaniei electorale desfășurate pe trei zile. Intriga piesei pornește de la o întâmplare banală: pierderea unei scrisori intime, compromițătoare pentru reprezentanții partidului aflat la putere (prefectul Ștefan Tipătescu, Zaharia Trahanache și Zoe, soția acestuia) și gruparea independentă constituită în jurul lui Nae Cațavencu, ambițios avocat și proprietar al ziarului Răcnetul Carpaților. Conflictul secundar este reprezentat de grupul Farfuridi – Brânzovenescu, care se teme de trădarea prefectului. Tensiunea dramatică este susținută gradat prin lanțul de evenimente care conduc spre rezolvarea conflictului în finalul fericit al piesei: scrisoarea revine la destinatar, Zoe, iar trimisul de la centru, Agamiță Dandanache, este ales deputat.

Scena inițială din actul I prezintă personajele Ștefan Tipătescu și Pristanda, care citesc ziarul lui Cațavencu. Venirea lui Trahanache cu vestea deținerii scrisorii de amor de către adversarul politic constituie intriga comediei. Actul II prezintă în prima scenă numărarea voturilor, dar cu o zi înaintea alegerilor și declanșarea conflictului secundar. Actul III constituie punctul culminant, acțiunea se mută în sala mare a primăriei unde au loc discursurile candidaților Farfuridi și Cațavencu, în cadrul întrunirii electorale. Actul IV prezintă deznodământul și aduce rezolvarea conflictului inițial, pentru că scrisoarea ajunge la Zoe, iar Cațavencu se supune condițiilor ei. În final, este ales în unanimitate Dandanache și totul se încheie cu festivitatea condusă de Cațavencu, unde adversarii se împacă. Personajele acționează stereotip, simplist, ca niște marionete lipsite de profunzime sufletească, fără a suferi transformări psihologice pe parcursul acțiunii (personaje „plate”).

Personajele din comedii aparțin viziunii clasice pentru că se încadrează într-o tipologie comică, având o dominantă de caracter și un repertoriu fix de trăsături. Scriitorul depășește cadrul comediei clasice, având capacitatea de a individualiza personajele, prin comportament, particularități de limbaj și prin combinarea elementelor de statut social și psihologic.

Personajele aparținând aceleiași categorii se deosebesc prin modul de a reacționa la împrejurări, fiind astfel orientate către comicul de caractere. De exemplu, principala trăsătură a avocatului și gazetarului Nae Cațavencu este capacitatea de a se adapta la orice situație, fiind mereu pregătit să își schimbe masca. Este violent când se știe stăpân pe situație, dar este lingușitor, umil și servil când se știe vinovat. De asemenea, se arată arogant și inflexibil cât timp are scrisoarea, dar devine lipsit de demnitate, târându-se la picioarele Joițicăi atunci când nu o mai deține.

Un alt mijloc de caracterizare indirectă este onomastica. Numele personajelor sugerează trăsătura lor dominantă. Numele lui Nae Cațavencu caracterizează tipul demagogului lătrător (derivat de la „cață” însemnând „femeie bârfitoare”).

Limbajul este principala modalitate de individualizare a personajelor. Formele greșite, erorile de exprimare, ticurile verbale denotă incultura sau trăsături psihologice ale personajelor comice. Prin comicul de limbaj se realizează caracterizarea indirectă. Limbajul politicianilor demagogi, avocați de profesie,

adversari în lupta pentru mandatul de deputat, trădează în cazul lui Cațavencu incultura (care contrastează comic cu pretenția de erudiție). Astfel, pretinsa erudiție a gazetarului este „trădată” de formularea principiilor sale: „Scopul scuză mijloacele, a zis nemuritorul Gambetta!” când de fapt erau vorbele lui Machiavelli. Fiind un personaj care se definește în primul rând prin vorbire, Cațavencu folosește încorect neologismul în etimologia populară: „capitaliștii” devin “locuitori ai capitalei”, iar expresia latinească *honeste vivere* devine „oneste bibere”. Nu are ticuri verbale, pentru că vorbirea sa este adaptată la situații și este mobilă, precum caracterul său.

Indicațiile autorului conturează indirect personajele, prin semnificația, în plan moral sau intențional, a gesturilor și a mimicii. În lista cu „persoanele” de la începutul piesei, se precizează, alături de numele semnificative și statutul social, ocupația personajelor, ceea ce sugerează apartenența la o tipologie și poate constitui punctul de plecare în caracterizare: Cațavencu este prezentat ca „avocat, director- proprietar al ziarului Răcnetul Carpaților, prezident-fundator al Societății enciclopedice-cooperative Aurora economică română”. Numele ziarului sugerează frazeologia liberală, interesul pentru știrile de scandal și demagogia patriotismului local. De asemenea, numele societății sugerează pretenția de cultură enciclopedică, anulată de intenția câștigului cooperativ.

Prin aceste mijloace, piesa provoacă râsul, dar în același timp, atrage atenția spectatorilor, în mod critic, asupra „comediei umane”. Lumea eroilor lui Caragiale este alcătuită dintr-o galerie de ariviști, care acționează după principiul „Scopul scuză mijloacele”, urmărind menținerea sau dobândirea unor funcții politice nemeritate.

(Silvana Stoicescu, 12 H; coord. prof. dr. Anca Roman)

SURSA: <http://forum.ebacalaureat.ro/viewtopic.php?f=17&t=294#p1257>